

het Franse artistieke en/of politieke leven spelen in *Le temps immobile* een belangrijke rol. Ik noem er nog een paar, willekeurig geplukt uit een lange lijst: André Malraux, Louis Aragon, Georges Pompidou, François Mitterrand,... Zelfs zonder lichte overdrijving kan worden gesteld dat Claude Mauriac één van de meest bevoorrechte getuigen is geweest van de laatste 75 jaar van de Franse geschiedenis. Zijn dagboek kon dan ook rekenen op de belangstelling van een aantal biografen en historici, vooral dan omdat Mauriac, veel meer dan bijvoorbeeld André Gide, tijdens het schrijven van zijn dagelijkse journaal aandacht besteedde aan de hem omringende werkelijkheid eerder dan aan het eigen ik. *Le temps immobile* laat zich lezen als het relaas van honderd en één ontmoetingen en gesprekken over de Franse literaire en politieke milieus van de Académie tot de Champs Élysées.

Tot nog toe echter werd Mauriacs cyclus zelden of nooit als een literair project gelezen. Dat heeft wellicht te maken met de omvang (meer dan 6000 pagina's), maar vooral ook met de geringe toegankelijkheid van het werk. Dagboeken zijn op zich al moeilijk leesbaar. In zijn journaal noteert de dagboekschrijver meestal wat hem zopas is overkomen; de voor hem erg actuele gebeurtenissen behoeven geen duiding en worden dan ook vaak in een erg elliptische vorm aan het papier toevertrouwd. Voor de lezer echter maakt dat de interpretatiearbeid geenszins eenvoudiger. In de meeste gevallen volstaat het eenvoudigweg verder te lezen om te begrijpen waar het allemaal om draait: de onmiddellijke context helpt bij het ontcijferen van het fragment in kwestie. Wanneer deze onmiddellijke context evenwel niet onmiddellijk voorhanden blijkt, zoals in Mauriacs reorkestratie, liggen de zaken heel wat moeilijker: vaak is het lang zoeken naar het ontbrekende stukje in de puzzel dat duidelijk maakt over wie of wat het nu precies gaat. Daarmee is de kous nog lang niet af: het volstaat niet te weten naar welke gebeurtenis elk fragment verwijst; het pure ontcijferen van Mauriacs dagboek is enkel het begin van een echte lectuur. Wie *Le temps immobile* ernstig wil nemen als een literair project, moet trachten Mauriacs autobiografische summa te begrijpen als een poging vanwege de auteur om de eigen geschiedenis te herschrijven en een nieuwe betekenis te verlenen. Dat vereist een soepele lectuurstrategie die rekening houdt zowel met de interne compositie van het werk als met de context(en) waarin het zich inschrijft.

Fase 1: het dagboek

Het dagboek, zo zeiden we hierboven reeds, onderscheidt zich van de autobiografie door zijn discontinue karakter. Hoewel ook de au-

tobiografie zelden in één ruk wordt geschreven, wordt de tijd die aan het schrijven is besteed haast nooit tot thema van het werk zelf: vaak worden alle sporen die ze naliet zorgvuldig uitgewist, zodat de indruk ontstaat van een min of meer coherent geheel. Bij het dagboek ligt dat anders. Hier zet de auteur zijn activiteit op gezette tijdstippen verder (dagelijks, wekelijks of met erg onregelmatige tussenpozen). Of hij de verschillende fragmenten dateert of niet is van minder belang; belangrijk is dat de dagboekschrijver de act van betekenisgeving toevertrouwt aan het gestaag voortschrijden van de tijd. Benieuwd naar wat hem te wachten staat, onderwerpt hij zich aan het ritme van de kalender. Misschien kan het dagboek nog het best begrepen worden als een hermeneutisch of existentieel project waarin de auteur op zoek gaat naar de eigen plaats in de werkelijkheid die hem omringt: in de confrontatie met de objectieve tijd van de kalender onderzoekt de auteur zijn eigen plaats in de geschiedenis en analyseert hij van dag tot dag de eigen positie ten aanzien van anderen. Zo opgevat laat het dagboek zich lezen als de geschiedenis van een dagelijks herhaalde geste met haar eigen structurerende beginselen. Deze laatste echter liggen niet eens en voor altijd vast, maar zijn afhankelijk van de houding die de auteur aanneemt ten aanzien van het eigen schrijven. Sommige dagboekschrijvers hebben, wanneer ze hun journaal aanvatten, een duidelijk doel voor ogen. André Gide bijvoorbeeld beschouwde het dagelijkse schrijven als een continu herhaalde 'morele oefening'.³ Anders dan bij Gide ligt de finaliteit van Mauriacs dagboek niet van meet af aan vast. Toen hij als achtjarige voor het eerst besloot zich aan zijn journaal toe te vertrouwen, had hij daarmee geen duidelijk doel voor ogen. Pas gaandeweg tracht hij betekenis te verlenen aan datgene wat intussen een haast obsessievolle routine is geworden. Wat daarbij opvalt is dat die betrachtting haast gedoemd lijkt om te falen: Mauriac slaagt er niet altijd in inzicht te verkrijgen in de betekenis van de eigen activiteit die zich als het ware buiten zijn wil om voltrekt. Hoewel hij dit op bepaalde momenten zelf ook inziet, kan hij er zich maar moeilijk bij neerleggen: tegen elke prijs tracht hij de eigen activiteit te rechtvaardigen en neemt daarbij wisselende poses aan. Een eerste analyse van het dagboek levert dan ook de geschiedenis op van een project dat zichzelf voortdurend herformuleert; het is de geschiedenis van een subject dat zich steeds op een andere manier verhoudt tot de tirannieke structuur van het dagelijkse schrijven waar hij geen afstand kan van nemen.

Aanvankelijk neemt het dagboek de vorm

aan van een familiechroniek en is de toon eerder intimistisch en anekdotisch. Na de dood van zijn neef Bertrand die Mauriac hevig heeft aangegrepen (hij komt er nog herhaaldelijk op terug, tot zelfs vijftig jaar na de feiten), sluipen langzaam maar zeker tentatieve metafysische beschouwingen omtrent de tijd en de menselijke eindigheid in het journaal. Het dagboek verliest plots veel van zijn vrijblijvendheid: het lijkt alsof Mauriac de gebeurtenissen uit zijn jonge leven wil vasthouden in het besef dat ze weldra tot het verleden zullen behoren. Vanaf het begin van de jaren dertig reeds, maakt hij kennis met de politieke werkelijkheid. Mauriac noteert zorgvuldig de hoofdlijnen van het nieuws en de commentaar die daarbij door o.m. zijn vader wordt geleverd. De dagboekauteur heeft een registrerende functie: de auteur baant zich een weg door de veelheid van informatie die op hem afkomt, maar heeft voorlopig nog geen eigen stem. Die komt er kort daarna: vanaf het midden van de jaren dertig neemt het journaal de vorm aan van een continu gewetensonderzoek. Mauriac neemt de eigen situatie onder de loep, wordt zich bewust van de eigen klassegebondenheid en tracht zich tot die eigen klasse op een constructieve manier te verhouden. Tijdens de oorlogsjaren verdwijnt het politieke paradoxaal genoeg op de achtergrond naarmate de dagboekauteur het mondaine Parijse leven ontdekt. Gedurende een korte periode staat het intieme ik opnieuw centraal om plots weer te verdwijnen na de bevrijding. Wanneer Mauriac zich engageert aan de zijde van De Gaulle is hij ervan overtuigd de geschiedenis te beleven daar waar ze gemaakt wordt. Zonder enig onderscheid noteert hij zorgvuldig alles wat door De Gaulle en zijn onmiddellijke medewerkers wordt gezegd en gedaan. Het bijhouden van het dagboek wordt een uitputtende activiteit die hij, niettegenstaande de erg drukke dagindeling, consequent tracht vol te houden. Tevergeefs: voor het eerst loopt Mauriac achter op de kalender; herhaaldelijk ziet hij zich genoodzaakt een aantal dagen terug te keren in de tijd om de eigen notities van deze of gene dag aan te vullen en uit te schrijven. Voor een persoonlijke verhouding tot het eigen ik is er hoegenaamd geen plaats meer: de buitenwereld lijkt de intieme sfeer integraal te hebben opgeslokt. Vanaf het begin van de jaren vijftig wordt het voor Mauriac weer wat rustig, wat hem de tijd geeft terug te blikken en zich te bezinnen over het door hem afgelegde traject. Hij doorbladert zijn dagboek en raakt ontmoedigd door wat hij leest: de eigen geschiedenis komt hem voor als een aaneenschakeling van banaliteiten en onrealistische, ja zelfs puberale ambities. Toch wordt het dagelijkse schrijven niet gestaakt.